

эмпатии и ее форма зависят как от естественных особенностей личности, например, темперамента, общей чувственности, так и от условий воспитания, жизнедеятельности человека, его эмоционального опыта.

Ключевые слова: эмпатия, эмпатийность, эмпатийный процесс, эмпатийное взаимодействие, эмпатийные переживания, личность, моральная сфера.

Summary. The article deals with the directions of research of a phenomenon of “empathy”. It is clarified that empathy as a socio-psychological phenomenon is one of the most important characteristics of the emotional sphere, an important component of the harmonious development of personality and determines the level of his moral and ethical development. The main theoretical approaches to understanding the notion of empathy and impatient in the context of Ukrainian and foreign research are analyzed. Empathic orientation is considered as a manifestation of empatia advantages, as the choice of the identity of those objects, of those spheres of activity in respect of which, in the first place, there empathy experiences of the subject, and where the most pronounced the individuality of empathy. It is clarified that empathy appears and forms in interaction processes, communication, which are based on the mechanism of conscious or unconscious identification. It is noted that the development of empathy occurs from its lowest forms to the highest social feelings in the result of social impact and educational influences. It was noted that there are four stages in the formation of empathy, which are closely connected with the development of the whole personality, and in this personality with the system of value orientations, which the person develops. It is proved that the degree of empathy and its form depend on the natural characteristics of a person, for example, of temperament, general sensibility, the conditions of education, human life, its emotional experiences.

Key words: empathy, impatient, empathy process, empathic interaction, empathy feelings, personality, moral sphere.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2016

Г. П. Пустовіт, В. В. Климчук

УПРОВАДЖЕННЯ ІКТ У МЕТОДИКУ НАВЧАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У статті визначено й схарактеризовано окремі теоретико-прикладні складові інноваційного розвитку сучасної системи позашкільної освіти, розкрито теоретичні основи, представлено підходи і результати застосування ІКТ у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу. Актуалізовано і схарактеризовано провідні ідеї в інноваційному розвитку цієї унікальної освітньо-виховної системи,

завдяки застосуванню ІКТ, та розкрито їх упровадження на всіх рівнях реалізації позашкільної освіти і виховання зростаючої особистості, що спрямовано на організацію і здійснення ефективного навчання, виховання, розвитку й соціалізації дитини у цих навчальних закладах.

Ключові слова: теоретико-прикладні основи застосування ІКТ, інноваційний розвиток, позашкільна освіта і виховання, інформаційно-комунікаційне середовище, діти й учнівська молодь, позашкільний навчальний заклад.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси вітчизняної системи освіти, зокрема позашкільної освіти і виховання дітей та учнівської молоді, детермінуються змінами, що характерні для загальноєвропейських і світових гуманістичних освітніх парадигм, сутнісними ознаками яких є визнання значущості знань як рушійної сили суспільного прогресу та добробуту. Ці зміни стосуються створення нових освітньо-виховних моделей та ефективних педагогічно орієнтованих систем, перегляду змісту навчально-дидактичних матеріалів, форм і методів навчання та виховання молодого покоління. Актуальність розв'язання цих проблем підтверджується думкою В. Г. Кременя, який зазначає, що коли «...освітня система хоче брати участь у створенні цілісної креативної особистості, а саме такі особистості потрібні «суспільству знань», то вона повинна більшою мірою враховувати досягнення сучасних концепцій про самоорганізацію...» [1, с. 11].

Отже, набуття молоддю знань, інтелектуальних умінь і практичних навичок, їх трансформація у досвід пізнання навколишнього світу, пошук свого власного місця в ньому, стає можливим за умови обґрунтування і розробки сучасних методологічних, а головне інноваційних методичних основ освіти і виховання учнів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Розв'язання цієї проблеми особливо актуалізується в контексті визначення теоретичних засад розвитку освіти і виховання учнів у вільний від навчання в загальноосвітній школі та інших навчальних закладах час, зокрема у позашкільних навчальних закладах. Зміст освіти і виховання в яких ґрунтується, насамперед, на особистісних інтересах і потребах дитини, тому навчально-виховний процес передбачає особистісно орієнтований підхід до його побудови на принципах науковості, полікультурності, системності, інтегративності, єдності освіти і виховання та на засадах гуманізму і демократії. Повідним у цих процесах є формування в свідомості особистості наукової картини світу, громадянської позиції стосовно довкілля, активності у застосуванні здобутих знань у практичній діяльності [2, с. 3–6].

Саме у такому контексті інформаційно-телекомунікаційні технології відкривають нові освітньо-виховні і соціально-адаптаційні можливості для педагогів позашкільних навчальних закладів у створенні ефективних умов для інтелектуального розвитку, набуття дітьми та учнівською молоддю життєво важливих компетентностей, сприяють знаходженню ними власного місця в сучасному соціумі. Таким чином, є

всі підстави констатувати, що надзвичайно важливе значення у процесах соціальної адаптації, а отже, ефективній соціалізації дітей і учнівської молоді до викликів і загроз сучасного українського суспільства, належить формуванню їхньої інформаційно-комунікаційної культури. Основою якої є засвоєння «... поведінково-комунікативних умінь і навички, що забезпечують ефективне включення дитини в різні соціально-психологічні групи та ситуації спілкування і взаємодії» [3, с. 421].

Тим самим, ефективність цих процесів, на думку В. І. Бондаря, ґрунтується саме на їхньому особистісному світосприйнятті (світобаченні, світорозумінні), що є результатом системної екстраполяції важливих законів, закономірностей, ідей та теорій певних наук і галузей знань у «... педагогічно адаптований і ціннісно зорієнтований навчально-виховний зміст...» [4, с. 535].

Виклад основного матеріалу дослідження. Упровадження у навчально-виховний процес позашкільних навчальних закладів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій є провідним чинником інтелектуального розвитку дитини, забезпечення інтенсивності формування свідомості, її ціннісної сфери, активної громадянської позиції на основі засвоєння, а головне, застосування здобутих нових системних знань. Звідси можемо зробити висновок, що метою і результатом сучасного освітнього процесу є особистість, тоді змістом цього процесу є її становлення як суб'єкта діяльності й соціальних відносин, а отже, її інтелектуального, духовного і фізичного розвитку, що підтверджує необхідність удосконалення змісту освіти на всіх її рівнях. У цьому контексті незаперечно важливе значення має надаватися удосконаленню змісту позашкільної освіти «... як невід'ємної частини цілісної системи освіти України» [5].

Важливими нормативно-правовими основами для ефективного створення і розбудови інформаційно-освітнього середовища в позашкільних навчальних закладах є: Закони України «Про основні засади розвитку інформатизації в Україні 2007-2015 роки», «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про загальну середню освіту», Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», «Концепція позашкільної освіти і виховання», «Концепція профільного навчання в старшій школі» тощо. Значення цих документів полягає, насамперед, у створенні нормативної бази для розвитку сучасного освітнього інформаційного середовища у кожному навчальному закладі, завдяки поліпшенню умов для забезпечення засобами й інформаційними комп'ютерними технологіями (ІКТ) та інформаційними ресурсами, їх доступності (безпосередньої й телекомунікаційної), широкого використання кожним з учнів. У галузі позашкільної освіти ці технології знаходять застосування в багатьох напрямках діяльності, зокрема оновлюється зміст освіти, започатковується дистанційне навчання, упроваджуються нові форми спілкування: через електронну пошту, відеоконференції, участь у роботі Інтернет-конференцій, форумів тощо. А це все потребує вищого

рівня та якості запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес і управлінську діяльність кожного з позашкільних навчальних закладів. Із метою розв'язання цих важливих завдань на базі Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді організована діяльність експериментального майданчика Національної академії педагогічних наук України, що працював над розв'язанням проблем формування творчої та соціальної активності учнівської молоді засобами телекомунікаційних проектів у позашкільних навчальних закладах (науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України Г. П. Пустовіт та Головний координатор проекту: В. В. Климчук, директор Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді), на базі якого реалізувався спільний науково-педагогічний проект «Позашкільна освіта: науково-методичне забезпечення упровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у навчально-виховний процес». Провідною ідеєю проекту було спрямування зусиль педагогічних колективів загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів, органів управління освітою в регіоні, батьків дітей та педагогічної громадськості на поліпшення, насамперед, якості позашкільної освіти і формування в учнівської молоді конкретних умінь і навичок раціонального використання ІКТ, а також застосування таких технологій у навчально-виховному процесі і управлінській діяльності, підвищенні кваліфікації педагогічних працівників та їхній самоосвіті. Завдяки визначенню цих провідних ідей та підходів щодо їх здійснення, з забезпечення умов для ефективної реалізації інтересів і освітніх потреб дитини, розвитку її інтелектуальної і духовної сфери та фізичного становлення, їх спрямованість на демократизацію, гуманізацію й гуманітаризацію навчання та виховання зростаючої особистості актуалізувалася потреба у переосмисленні мети й завдань навчання та виховання підростаючого покоління з позиції реального дитиноцентризму, визнання прав і свобод дитини [6].

Із метою ефективного впровадження у педагогічну практику розроблених під час здійснення спільного проекту навчально-методичних матеріалів та окремих методик застосування ІКТ на заняттях гуртків, секцій і клубів позашкільних навчальних закладів працювала школа передового педагогічного досвіду з впровадження в навчально-виховний процес інформаційно-телекомунікаційних технологій. Основними напрямками науково-методичної та навчально-методичної роботи з використання ІКТ в Хмельницькому обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді було визначено, а у подальшому реалізовано:

➤ Створення методичної бази та обладнання кабінетів (підключення до Інтернету, наявність принтерів, сканерів, серверів).

➤ Організація й проведення навчальних занять для керівників гуртків різних профілів із формування умінь і навичок роботи із сучасними операційними системами й прикладним програмним забезпеченням.

➤ Підготовка матеріалів методичного характеру (методичні розробки для різних профілів гуртків, секцій, клубів, інформаційно-методичні матеріали для педагогів, схеми й алгоритми проведення занять із застосуванням ІКТ, сценарії масових заходів, методичні рекомендації тощо).

➤ Поширення ППД;

➤ Створення портфоліо учасників навчально-виховного процесу – презентації творчих здобутків закладу, до змісту яких увійшли різноманітні методичні матеріали для педагогів із розвитку їхньої педагогічної майстерності і творчого потенціалу.

Отже, на сьогодні в Хмельницькому обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді створені умови для системного впровадження та активного використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі педагогів та управлінні закладом. Так, у розпорядженні кожного педагогічного працівника чи спеціаліста Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді є власна швидкодіюча бездротова локальна мережа Інтернет, «Unnat-Radio» з потужним сервером і базовим радіопередавачем інформації, яку учні у відповідності до їхнього віку можуть отримувати й працювати з нею в будь-якому навчальному кабінеті за допомогою 18-х сучасних портативних і 3-х стаціонарних комп'ютерів. Також у розпорядженні педагогів та школярів є мультимедійний проектор з екраном, відеотехніка, 2 широкоформатні з плазмовим екраном TV-монітори. Все це дає змогу педагогам і методистам забезпечувати високу якість демонстрації інформації під час навчальних занять, засідань методичних рад, проведенні масових еколого-натуралістичних і національно-патріотичних заходів, дитячих науково-практичних конференцій. У свою чергу застосування ІКТ також сприяло підвищенню ефективності проведення профільних конкурсів і семінарів, круглих столів, тренінгів, конференцій, практичних занять під час курсів підвищення кваліфікації педагогів позашкільних навчальних закладів області.

Одним із напрямів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес є наявність мультимедійного комплексу, який використовується для роботи з демонстраційними педагогічними програмними засобами майже для всіх профілів гуртків. Тренінговий мультимедійний навчальний комплекс створений для проведення мультимедійних презентацій, показу відеоматеріалів, тренінгових занять із валеології та основ здоров'я для слухачів курсів підвищення кваліфікації Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Під час проведення занять використовується сучасне системне програмне забезпечення: засоби архівування та відновлення інформації, текстовий процесор (MS Word), електронні таблиці (MS Excel), система управління базами даних (MS Access), система підготовки презентацій (MS Power Point), телекомунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer). Використання цих сучасних засобів економить час, підвищує ефективність

презентації методичного матеріалу, дає змогу демонструвати Інтернет-сайти у режимі реального часу, зберігати необхідну інформацію в пам'яті комп'ютерів із можливістю подальшого відтворення, а також проводити педагогічні ради, семінари, наради, конференції та відкриває багато інших можливостей управлінської діяльності позашкільних навчальних закладів області.

Із метою удосконалення процесів впровадження та застосування ІКТ на заняттях у позашкільному навчальному закладі періодично здійснюється моніторинг, за результатами якого проводиться відповідне навчання педагогічних працівників закладу. Так, рівень ІКТ-компетентності педагогічних працівників та спеціалістів визначається за наступними показниками:

➤ розуміння навчально-виховного середовища позашкільного навчального закладу як відкритої інформаційної системи;

➤ ступінь усвідомлення і засвоєння загальних та спеціально орієнтованих знань про інформацію, інформаційні процеси, моделі та інформаційно-телекомунікаційні технології;

➤ перелік і ступінь сформованості умінь та навичок застосування ІКТ для отримання, обробки, збереження та передавання інформації;

➤ ступінь сформованості умінь і практичних навичок використання ІКТ, спеціалізованих програмних продуктів в освітньо-виховній діяльності.

Важлива роль у формуванні інформаційної культури керівників позашкільних навчальних закладів та їх педагогічних працівників належить ефективному використанню інформаційно-комунікаційних технологій у гуртках різних профілів, зокрема програм «Intel. Навчання для майбутнього», «Microsoft. Партнерство в навчанні», «Створення єдиного інформаційного освітнього простору».

Із цією метою на базі Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді створена творча група «Діалог», що об'єднує педагогів, які пройшли навчання «APTECH» Міжнародного авторизованого Центру інформаційних технологій ІТС. Саме ці педагоги, отримавши сертифікати тренерів Міжнародного авторизованого Центру інформаційних технологій ІТС, мають право здійснювати впровадження програми «APTECH-PLUS» (рівень Std 1) у загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах. Навчальні методи, запропоновані ІТС, є технологічними елементами, що можуть використовуватись як окремо, так і в будь-якому сполученні у цілісній системі. Це дає змогу застосовувати їх у викладанні різних навчальних предметів та інтегрованих курсів і факультативів для дітей різного віку. Також педагоги цієї групи пройшли навчання за програмою INTEL «Навчання для майбутнього», де набули умінь і навичок ефективно використовувати інформаційно-телекомунікаційні технології у навчальному процесі та отримали відповідні сертифікати тренерів. Крім цього, з метою розширення можливостей Хмельницького обласного

еколого-натуралістичного центру учнівської молоді з упровадження ІКТ у навчально-виховний процес, підготовку і підвищення фахового рівня педагогів позашкільних навчальних закладів області, створення ефективно діючої системи дистанційного навчання й управління цими закладами 2 педагоги з творчої групи «Діалог» пройшли ще й курс дистанційного навчання.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що завданнями творчої групи сьогодні є поширення серед педагогів-позашкільників ефективних методик навчання й виховання дітей та учнівської молоді з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій, надання відповідної методичної допомоги щодо їх використання на заняттях гуртків і під час проведення профільних семінарів-практикумів тощо. Відповідно формування та розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів позашкільних навчальних закладів упроваджується через такі форми методичної роботи:

- система постійно діючих семінарів із питань удосконалення умінь і практичних навичок роботи на комп'ютері з різними програмами і використання ІКТ в освітньо-виховному процесі;

- індивідуальні консультації за запитом;

- система проблемних семінарів на основі вивчення освітніх потреб у використанні ІКТ;

- система майстер-класів, стажувань у педагогів із застосування ІКТ;

- науково-практичні конференції;

- наради-семінари;

- тренінги;

- навчання;

- проведення вебінарів – майбутнє дистанційного навчання.

Таким чином, здійснений спільний освітньо-виховний проект Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді і Національної академії педагогічних наук України та здобуті результати дослідно-експериментальної роботи мають суттєве соціальне та суто практичне значення, оскільки вони можуть стати базою для розробки стандартів післядипломної педагогічної освіти різних категорій педагогічних працівників позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, а також бути використані для навчання педагогів у системі методичної роботи, організації регіональних та дистанційних форм навчання педагогів та їхньої самоосвіти. Крім цього, на локальному рівні застосування ІКТ у навчально-виховному процесі забезпечує ефективне формування та удосконалення інформаційної грамотності керівника гуртків, а саме: здатності розуміти сутність процесів пошуку й обробки інформації, зокрема вміння самостійно знаходити інформацію в різних джерелах; користуватися автоматизованими системами пошуку та обробки інформації; інтерпретувати інформацію; використовувати моделювання для вивчення різноманітних об'єктів та явищ; виконувати аналіз інформаційних моделей тощо. До того ж, відбувається формування

важливих для педагогів умінь усвідомленого використання сучасних інформаційних технологій у навчанні і вихованні дітей та учнівської молоді з використанням ними різноманітних електронних засобів навчального призначення за предметами як загальноосвітньої школи, так і інтегрованими курсами і спецкурсами та факультативами позашкільних навчальних закладів, мультимедійними навчальними та довідковими посібниками, Інтернет-ресурсами тощо.

Безперечно, що функціонування інформаційного освітнього простору позашкільного навчального закладу потребує постійного науково-методичного супроводу його провідних складових із використанням ІКТ саме в управлінській діяльності. Як засвідчив аналіз сучасної педагогічної практики діяльності позашкільних навчальних закладів та результатів упровадження розроблених творчою групою науково-методичних матеріалів й ефективних підходів до удосконалення системи управління їх діяльністю, використання ІКТ забезпечило:

- оперативність отримання, аналізу й обробки інформації із вищих органів управління, структурних підрозділів та інших навчальних закладів;

- визначення ефективних напрямів, обсягів індивідуальної (керівники гуртків, методисти, спеціалісти) та колективної діяльності педагогічного колективу навчального закладу з вирішення поставлених завдань;

- використання нових форм пошуку, аналізу й обробки інформації, нових форм навчальних занять, нових інформаційних технологій педагогічного та управлінського призначення;

- активізація методичної роботи педагогів та підвищення їхнього фахового рівня за рахунок широких можливостей комп'ютерних освітніх мереж;

- зниження інтенсивності та обсягів зайвих потоків інформації та реалізація системи комп'ютерного супроводу моніторингу освітніх процесів;

- удосконалення управління навчально-виховним процесом як у межах окремих гуртків, секцій і клубів, так і у межах відділів і секцій навчального закладу;

- оперативне отримання й обробка звітності на всіх рівнях діяльності позашкільного навчального закладу;

- системне зберігання та оперативне використання нормативно-правової бази, інформації про матеріально-технічну базу, кадровий склад навчального закладу, досвід роботи його педагогів;

- зниження витрат часу на здійснення функцій аналізу, контролю, підготовки поточної інформації з управління навчально-виховною роботою позашкільного навчального закладу.

Отже, результати аналізу досвіду роботи Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді засвідчує можливість реалізації основних завдань інформатизації управлінської діяльності на всіх рівнях реалізації позашкільної освіти і виховання в регіоні. На сьогодні адміністрація навчального закладу, а також керівники гуртків

досконало володіють комп'ютером і мають вільний доступ до нього. Робочі місця комп'ютеризовані та об'єднані у спільну мережу з усіма комп'ютерами закладу. Налагоджено зв'язок із департаментом освіти і науки Хмельницької ОДА, відділами освіти, районним методичними кабінетами, іншими освітніми установами та організаціями через електронну пошту, що дає змогу значно заощаджувати час і прискорює оперативне виконання наказів, розпоряджень, звітів та інших документів. Кожен адміністратор та педагог мають свої електронні поштові скриньки, крім того, на персональних комп'ютерах стоять програми миттєвого сповіщення про прихід електронного листа, що дає змогу керівнику окремого підрозділу чи навчального закладу в цілому оперативно отримати інформацію та прийняти рішення.

Першочерговим в управлінській діяльності адміністрації Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді є розширення її інформаційного простору, популяризація напрацювань колективу через мережу Інтернет, спілкування з учасниками навчально-виховного процесу он-лайн. Створений веб-сайт закладу є одним із важливих елементів цієї роботи. Сайт дає змогу зіставити й проаналізувати діяльність соціально-педагогічної системи закладу з багатьма іншими закладами освіти області, України та за її межами. Крім цього, веб-сайт забезпечує оперативне інформування керівників навчальних закладів області, педагогів, громадськість, батьків, школярів щодо основних заходів, що проводяться у закладі чи області. Це дає змогу в повній мірі використовувати сучасну комп'ютерну техніку у навчально-виховному процесі та забезпечує своєчасність отримання та надання інформації, її достовірність й безпеку між різними навчальними закладами області та департаментом освіти і науки, районними відділами освіти, регіональними позашкільними навчальними закладами України в цілому. Веб-сайт закладу має основні функціонали:

- електронна бібліотека;
- екологічна освіта і виховання учнівської молоді;
- організаційно-масова, навчально-методична і навчально-виховна діяльність;
- новини юннатівського життя;
- гостьова книга;
- контакти;
- фотогалерея;
- історична довідка;
- нормативні документи.

Сайт став своєрідним інтернет-портфоліо позашкільного навчального закладу, де накопичилася інформація за багато років. Він скоротив до мінімуму дистанцію у спілкуванні між адміністрацією закладу, учасниками навчально-виховного процесу та педагогами області. Налагоджена також ефективно діюча система спілкування через Skype з позашкільними навчальними закладами України та проведення конференцій засобами Skype.

Надзвичайно ефективним елементом Інтернет-технологій став сервіс Google Диск, що базується на хмарній організації Інтернет-сервісу зберігання файлів із функціями файлообміну. Цей ресурс – безкоштовне Інтернет-сховище для файлів об'ємом до 15 Гб, до якого можна отримувати доступ звідусіль. Завантаживши в «хмару» всю базу документації та синхронізувавши її з робочим комп'ютером, можна знайти будь-який документ, перебуваючи вдома, або поза навчальним закладом. Ця програма також встановлюється на планшетний комп'ютер чи смартфон, що дає змогу заходити до сховища у будь-який час.

Упровадження програми Excel в роботу адміністрації закладу підвищує ефективність управління освітньою установою завдяки автоматизованому збору статистичної інформації та звітних матеріалів, оперативному структурованому поданню інформації, використанню електронного документообігу. Є об'єктивна необхідність створення в позашкільному навчальному закладі такого матеріалу з використанням програми Microsoft Excel, а саме: банк даних педагогічних кадрів; банк даних про вихованців-учасників конкурсів, науково-освітніх проєктів, олімпіад, акцій; банк даних керівників гуртків тощо. Використання цих банків даних дає змогу мінімізувати терміни створення звітності, проведення моніторингу успіхів вихованців, відстеження підвищення професійної майстерності педагогів. Досвід використання інформаційних технологій в управлінні позашкільним навчальним закладом виявив основні завдання його інформаційної системи:

- систематизація нормативно-правової документації закладу;
- здійснення ефективної системи обліку, планування та звітності з урахуванням оперативної інформації закладу;
- проведення оперативного, ситуаційного та постійного управлінського аналізу на основі інформації, отриманої в результаті функціонування комп'ютерних програмних комплексів;
- прийняття управлінських рішень на основі інформаційної системи позашкільного закладу;
- збереження відомостей про вихованців, співробітників;
- формування дитячих творчих об'єднань, облік вихованців та перехід їх до іншого дитячого творчого об'єднання та облік участі школярів у міжнародних, всеукраїнських, регіональних масових заходах;
- керування навчальним навантаженням педагогів і спеціалістів навчального закладу;
- облік приміщень, устаткування та матеріальних цінностей;
- формування внутрішньої звітної документації та створення звітів для зовнішніх підзвітних органів управління освітою;
- висвітлення результатів проведення педагогічного моніторингу (створення банків педагогічної інформації, «портфоліо» педагогічних працівників);
- досягнення учнівської молоді та педагогічних працівників позашкільного навчального закладу.

Важливим напрямом роботи з ефективного використання інформаційного середовища та баз даних є проведення педагогічного

моніторингу навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі. Проведення такого педагогічного моніторингу включає:

- збереження відомостей про вихованців, співробітників, використання базових кваліметричних моделей для аналізу діяльності учнівської молоді, педагогів, адміністрації навчального закладу;
- самоаналіз та порівняльні діаграми діяльності учасників освітнього процесу;
- проведення атестації педагогів закладу;
- аналіз висновків про динаміку змін та поточне коригування діяльності закладу тощо.

Отже, можемо констатувати, що застосування ІКТ адміністрацією позашкільного навчального закладу дає змогу прискорити прийняття рішень, якість і культуру управлінської діяльності, створити резерви для удосконалення роботи адміністрації позашкільного навчального закладу.

Із метою забезпечення педагогам, учням і вихованцям навчальних закладів області вільного доступу до змістовних та цікавих джерел знань про природу рідного краю, його багатовікову історію, культуру, традиції Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді спільно з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді та Хмельницьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, за підтримки Національної академії педагогічних наук України, розпочали створення електронної бібліотеки, де вже розміщено ряд книг природничо-красознавчого і національно-патріотичного змісту, котрі отримали високу оцінку педагогів та науковців Хмельниччини й України. Цей веб-ресурс є альтернативою друкованим виданням для директора, педагогічних працівників, а за деякими характеристикам, навіть має свої переваги. Це, насамперед, можливість розмішувати свої напрацювання, статті он-лайн, тому що одна з вимог під час атестації педагогів – наявність друкованих матеріалів у фахових виданнях, а дорога до них іноді дуже довга. Та й перспектива «паперових» газет та журналів тане з кожним роком. Тому, на наш погляд, майбутнє за Інтернет-виданнями, які будуть доступні кожному у Всесвітній мережі. Педагоги закладу працюють із соціальними сервісами різного призначення: а) фотосервісами; б) відеосервісами; в) он-лайн офісами; г) картами знань; д) геосервісами; е) сервісами для колективного пошуку та створення закладок.

Результати дослідницько-експериментальної роботи закладу протягом останніх років систематично презентувалась на 12 національних та 5 міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах, освітнянських виставках і конкурсах та були відображені у більш як 20 науково-методичних публікаціях у фахових виданнях, педагогічній пресі, радіо- та телепередачах. Крім цього, результати роботи Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді були відзначені рядом Почесних грамот та Дипломів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту і Національної академії педагогічних наук України, декілька разів Центр визнавався «Флагманом освіти і науки

України», «Лауреатом конкурсу Інноватика в сучасній освіті», та нагороджувався золотими і бронзовими медалями Всеукраїнської освітнянської виставки.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, аналіз зазначеного вище дає підстави стверджувати, що передовий педагогічний досвід Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, запроваджений в регіоні, сьогодні набув визнання в інших позашкільних навчальних закладах України. У такому контексті, як зазначає В. Г. Кремень, полягає сутність трансформації авторитарної педагогіки у педагогіку толерантності, де шанується особистість кожного учня, а навчання і виховання відбувається відповідно до природних здібностей і психологічних особливостей кожної дитини. Це потрібно суспільству, оскільки без такої особистості ми не матимемо ані стабільної демократичної ситуації в країні, ані ефективної ринкової економіки, яка потребує активної, дієвої, відповідальної людини [7, с. 6].

Стаття за своїм змістом не вичерпує всіх проблемних питань застосування ІКТ у позашкільних навчальних закладах. Окремого дослідження вимагають питання застосування ІКТ у гуртках дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, в процесі організації і здійснення різноманітних моніторингів навколишнього середовища, удосконаленні управлінської діяльності позашкільного навчального закладу тощо.

Список використаної літератури:

1. Бондар В. І. Навчальна діяльність / В. І. Бондар // Енциклопедія освіти. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Концепція позашкільної освіти та виховання. – К. : Інформ. зб. Міносвіти України. – 1997. – № 7. – 38 с.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти : Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 447 с.
4. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – К. : Педагогічна думка. – 2009. – 520 с.
5. Кремень В. Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 368 с.
6. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект : монографія. Книга 1. Видання друге доп. і випр./ Г. П. Пустовіт. – Видавництво МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – 379 с.
7. Пустовіт Г. П. Теорія пізнання як методологічна основа побудови змісту позашкільної освіти і виховання / Г. П. Пустовіт // Рідна школа. – 2006. – № 11 (922). – С. 3–6.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Bondar V. I. Navchalna diialnist [Learning activities] / V. I. Bondar // Entsyclopedia osvity. – K. : Khrinkom Inter, 2008. – 1040 s. (in Ukrainian)

2. Kontsepsiia pozashkilnoi osvity ta vykhovannia. [The concept of extracurricular education] K.: Inform. Zb. Minosvity Ukrainy. – 1997. – № 7. – 38 s. (in Ukrainian)
3. Kremen V. H. Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty : Stratehii. Realizatsiia. Rezultaty. [Education and science in Ukraine – innovative aspects : Strategy. Implementation. Results] / V. H. Kremen. – K. : Hramota, 2005. – 447 s. (in Ukrainian)
4. Kremen V. H. Filosofia liudynotsentryzmu v stratehii yakh osvithnoho prostoru [The philosophy of man-centeredness in strategies of educational space] / V. H. Kremen. – K.: Pedahohichna dumka. – 2009. – 520 s. (in Ukrainian)
5. Kremen V. H. Synerhetyka v osviti: kontekst lyudynotsentryzmu : monohrafiya [Synergetics in education: the context of man-centeredness : a monograph] / V. H. Kremen, V. V. Ilin. – K.: Pedahohichna dumka, 2012. – 368 s. (in Ukrainian)
6. Pustovit H. P. Pozashkilna osvita i vykhovannia: teoretyko-dydaktychnyi aspekt [Extracurricular education: theoretical and didactic aspects] : monohrafiia. Knyha 1. Vydannia druhe dop. i vypr. / H. P. Pustovit. – Vydavnytstvo MDU im. V.O.Sukhomlynskoho, 2010. – 379 s. (in Ukrainian)
7. Pustovit H. P. Teoria piznannia yak metodolohichna osnova pobudovy zmistu pozashkilnoi osvity i vykhovannia [The theory of knowledge as a methodological basis for building the content of school education and upbringing] / H. P. Pustovit // Ridna shkola. – 2006. – № 11 (922). – S. 3–6. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье определены и раскрыты отдельные теоретико-прикладные составляющие инновационного развития современной системы внешкольного образования, раскрыты теоретические основы и дана характеристика результатов внедрения ИКТ в учебно-воспитательный процесс внешкольного учебного заведения на всех уровнях реализации внешкольного образования и воспитания. Определена актуальность и реальные пути использования ИКТ в повышении эффективности обучения, воспитания, развития и социализации ребенка во внешкольных учебных заведениях.

Ключевые слова: теоретико-прикладные основы использования ИКТ, инновационное развитие, внешкольное образование и воспитание, информационно-коммуникационная среда, дети и ученическая молодежь, внешкольное учебное заведение.

Summary. In the article the specific theoretical and applied components of the innovative development of a modern system of extracurricular education are identified and characterized, theoretical foundations of the presented approaches and results of using ICT in educational process and extracurricular educational institutions are described. It is proved that the acquisition of knowledge, intellectual skills and practical skills by young people, their

transformation in the experience of learning about the world, finding their own place in it, becomes possible if modern methodological and methodical bases of education of students using innovative educational technologies, in particular ICT are justified and developed. The main directions of scientific-methodical and educational-methodical work on the use of ICT in the Khmelnytsky regional ecological-naturalistic center of students in the educational process and management activities at all levels in the implementation of adult education in the region are justified and described

Real results of system and multipurpose use of ICT in the creation and effective functioning of information and communication environment out-of-school educational institution through the creation of a powerful educational and material base, electronic library of educational-methodical literature, normative-legal support, information and communication technologies methodological support for the training and education of children of different ages, improving the management activities, monitoring the performance of out-of-school educational institutions are presented.

Key words: theoretical and applied principles of ICT applications, innovation development, extracurricular education, information and communication environment, children and student youth, out-of-school educational institution.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2016

О. Б. Петренко

ВИКОРИСТАННЯ ІТ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ: МОЖЛИВОСТІ, ПЕРЕВАГИ, РИЗИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Анотация. У статті здійснено практико-орієнтований аналіз можливостей, переваг, ризиків і перспектив використання ІТ у виховному процесі сучасного навчально-виховного закладу. З'ясовано, що прагнення застосовувати ІТ не тільки в навчальній, але й у виховній роботі зумовлено соціальними, педагогічними й технологічними причинами. Обґрунтовано критерії ефективності використання ІТ у виховному процесі (економічність, компактність, наочність (візуалізація), можливість проведення моніторингу, можливість творчого розвитку особистості учнів), конкретні умови цієї ефективності (відповідне матеріально-технічне забезпечення, наявність підготовлених викладачів, наявність у колективі педагогів-одномудців-ентузіастів, можливість вибору видів діяльності і їх зміна, демократичність методів педагогічного керівництва, відповідність цілей виховання розвитку особистості кожного школяра). Доведено, що використання ІТ у виховному процесі сприяє ефективності виховних заходів, а грамотне, системне використання інформаційних технологій може і повинне стати потужним сучасним засобом підвищення ефективності виховного процесу.